2043-0065/028

f.m.UN

MINISTERE DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE

MINISTERIE VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT PAR EXTENSION COMME MONUMENT CERTAINES PARTIES INTERIEURES DE L'IMMEUBLE SIS GRAND-PLACE, 28 A BRUXELLES

BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT UITBREIDING VAN DE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN BEPAALDE DELEN VAN HET INTERIEUR VAN HET GEBOUW GELEGEN GROTE MARKT, 28 TE BRUSSEL

Le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

Vu l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la conservation du patrimoine immobilier, notamment les articles 22 et 23;

Gelet op de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerende erfgoed, inzonderheid op artikelen 22 en 23;

Vu l'arrêté royal du 19 avril 1977 classant les façades et les toitures des immeubles riverains de la Grand-Place à Bruxelles dont la maison *Aux Armes du Brabant* sise Grand-Place, 28 ;

Gelet op het koninklijk besluit van 19 april 1977 houdende rangschikking van de gevels en de bedakingen van de gebouwen grenzend aan de Grote Plaats te Brussel waaronder het huis *De Wapens van Brabant* gelegen Grote Markt, 28;

Vu l'arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale du 20 septembre 2001 entamant la procédure d'extension de classement comme monument à certaines parties intérieures de l'immeuble sis Grand-Place 28 à Bruxelles ;

Gelet op het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 20 september 2001 houdende instelling van de procedure tot uitbreiding van de bescherming als monument met bepaalde delen van het interieur van het gebouw gelegen Grote Markt 28 te Brussel ;

Vu l'avis favorable du collège des bourgmestre et échevins de la ville de Bruxelles émis le 28 février 2002 ;

Gelet op het gunstig advies van het college van burgmeester en schepenen van de Stad Brussel uitgebracht op 28 februari 2002 ;

Vu l'avis favorable de la Commission royale des Monuments et des Sites émis le 26 juin 2002 ;

Gelet op het gunstig advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen uitgebracht op 26 juni 2002 ;

Considérant que le propriétaire n'a pas transmis d'observation dans les délais prévus par l'ordonnance du 4 mars 1993 ;

Overwegende dat de eigenaar geen opmerkingen heeft meegedeeld binnen de termijnen zoals bepaald door de ordonnantie

CHANCELLERIE

KANSELARIJ

van 4 maart 1993;

Sur la proposition du Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale et du Secrétaire d'Etat chargé des Monuments et Sites,

Op de voordracht van de Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering en van de Staatssecretaris belast met Monumenten en Landschappen,

ARRETE:

BESLUIT:

Article 1er – Sont classés comme monument les caves, la façade latérale, les murs mitoyens, les anciens planchers conservés de la maison *Aux Armes du Brabant* sise Grand-Place, 28 à Bruxelles, en raison de leur intérêt historique et esthétique précisé dans l'annexe I du présent arrêté ; connue au cadastre de Bruxelles, 1ère division, section A, 2e feuille, parcelle n° 447.

Artikel 1 – Worden beschermd als monument de kelders, de zijgevel, de gemene muren, de oude bewaarde plankenvloer van het huis *De Wapens van Brabant* gelegen Grote Markt, 28 te Brussel, vanwege hun historische en esthetische waarde zoals nader bepaald in bijlage I van dit besluit ; bekend ten kadaster te Brussel, 1ste afdeling, sectie A, 2de blad, perceel nr. 447.

Art. 2 - La zone de protection relative au monument décrit dans l'article 1er comprend l'ensemble des parcelles et des voiries ainsi que les parties de parcelles et de voiries reprises dans le périmètre délimité sur le plan figurant à l'annexe II du présent arrêté.

Art. 2 - De vrijwaringszone met betrekking tot het in artikel 1 vermelde gebouw omvat het geheel van de percelen en de wegen, alsook gedeelten van de percelen en de wegen opgenomen in de omtrek zoals afgebakend op het plan in bijlage II van dit besluit.

Art. 3 – Les conditions particulières de conservation sont les suivantes :

Art. 3 – De bijzondere behoudsvoorwaarden zijn de volgende :

1- en cas de travaux dans le bâtiment, le maître d'ouvrage est tenu de prendre au préalable toutes les mesures nécessaires à la bonne conservation, au respect et à la mise en valeur de toutes les parties protégées ;
2- la conservation des façades implique le maintien des niveaux qui correspondent à leur typologie ;
3- la protection des planchers implique la conservation de leurs éléments constitutifs, à savoir : les poutres maîtresses, les solives ou les gîtes, ainsi que les ais ou planches portant un éventuel recouvrement de sol ;

1- bij werken aan het gebouw dient de bouwheer alle voorafgaandelijke voorzorgsmaatregelen te treffen voor de goede bewaring, het respect en het in waarde brengen van alle beschermde delen ;
2- de bewaring van de gevels houdt in het behoud van de bouwlagen die overeenstemmen met hun typologie ;
3- de bescherming van de plankenvloer houdt in de bewaring van hun bestanddelen, dit wil zeggen : de moerbalken, de dwarsbalken of vloerbalken, evenals de vloerplanken of planken die een eventuele vloerbedekking

CHANCELLERIE
KANSELARIJ

4- aucune structure portante nouvelle ne peut prendre appui sur la structure des caves ou percer cette structure ;
5- aucun ancrage ne peut être prévu dans les mitoyens, autre que ceux correspondant à la typologie de l'immeuble.

dragen ;
4- geen enkele nieuwe draagstructuur mag steunen op de kelderstructuur of deze structuur openbreken ;
5- Geen enkele verankering mag worden voorzien in de gemene muren dan degene die overeenstemt met de typologie van het gebouw.

Art. 4 - Le ministre qui a les monuments et sites dans ses attributions est chargé de l'exécution du présent arrêté.

Art. 4 – De minister bevoegd voor de monumenten en landschappen, is belast met de uitvoering van dit besluit.

Bruxelles, le 07 -11- 2002

Brussel, 07 -11- 2002

Par le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Door de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de la Rénovation Urbaine et de la Recherche Scientifique,

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek,

François-Xavier de DONNEA

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites et du Transport rémunéré des Personnes,

De Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, belast met Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen en Bezoldigd Vervoer van Personen,

Willem DRAPS

CHANCELLERIE

Gilles CLAISSOU

KANSELARIJ

ANNEXE I A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT PAR EXTENSION COMME MONUMENT CERTAINES PARTIES INTERIEURES DE L'IMMEUBLE SIS GRAND-PLACE, 28 A BRUXELLES

Réf. cadastrale : Bruxelles, 1ère division, section A, 2e feuille, parcelle n° 447.

Description sommaire :

Cette maison, qui était à l'origine une habitation privée, a été réédifiée après 1709, suite aux destructions causées par le bombardement de 1695. Le maître d'œuvre est le tailleur de pierre Jacques Walckiers. Sise au coin de la Grand-Place et de la rue des Harengs, la parcelle est, dès l'origine, entièrement bâtie. Il était en effet courant que les maisons de coin soient dépourvues de cour.

Dans le cadre des campagnes de restauration de la Grand-Place à la fin du 19e siècle, les façades principale et latérale de l'édifice sont entièrement reconstruites. Un premier projet de restauration est dressé par Armand Fumière en 1894, mais il est abandonné au profit de la réédification totale de la façade principale et la reconstruction partielle de la face latérale. Finalement, les deux façades sont intégralement reconstruites. Le chantier est mené de 1896 à 1899, sous la direction d'Adolphe Samyn. L'édifice, constitué d'un seul corps rectangulaire, se distribue, comme à son origine, sur six niveaux et demi : caves, rez-de-chaussée, premier et deuxième étage, demi-étage, troisième étage et combles. La cave s'avance sous la Grand-Place, au-delà des fondations de la maison elle-même. Cette première partie est voûtée d'un berceau transversal réalisé en brique espagnole. Un mur épais (maçonnerie ancienne), dont les percements actuels ne sont pas originels, soutient la façade principale reconstruite en 1896-97. Sous la maison elle-même, les caves ne conservent qu'une petite portion de leur berceau longitudinal, qui s'étendait probablement jusqu'au mur de fond de parcelle. Ce dernier mur est par ailleurs conservé. Cette limite arrière se confond avec le mitoyen de la maison sise rue des Harengs, n° 18. L'organisation des circulations et dispositions intérieures dans les caves a été bouleversée au fil du temps. A l'arrière, quelques marches sont destinées à racheter les dénivellations, qui sont dues à des aménagements anciens (visibles sur un relevé antérieur à 1897 - AVB NPP PB D 13).

A la reconstruction des façades (fin 19e siècle) s'ajoutent différentes phases de travaux intérieurs, étalés sur le 20e siècle (surtout en 1940 et 1982) : aménagement d'une estrade en béton sur la partie arrière du rez-de-chaussée, modification de certains niveaux (planchers surélevés au premier et troisième étages), démolition de cloisons intérieures, modification des deux premières volées de l'escalier en 1897 (sens de la révolution inversé et déplacement par rapport à sa position d'origine présumée, cfr. *infra*). Les mitoyens sont heureusement préservés, à savoir le mur commun avec le n° 27, Grand-Place, et le mur du fond de parcelle (mitoyen avec le n° 18, rue des Harengs). A partir du deuxième étage, les volées de l'escalier retrouvent probablement leur révolution et leur emplacement d'origine : escalier à vis dont la position correspond à la travée du bâtiment délimitée au niveau de la charpente de toiture par les fermes II et III. Ce type de disposition est courant pour les maisons d'angle construites à cette époque. Les poutres d'origine semblent avoir été maintenues au deuxième étage : elles suivent la distribution des fermes de charpente de toiture. On note également la présence d'un conduit de cheminée, probablement original, contre le mur de fond. Entre le deuxième et troisième étage, un niveau intermédiaire, probablement ancien, recoupe l'arrière du bâtiment. Dans le grenier, les trois fermes, numérotées I à III depuis la Grand-Place, ont été conservées mais réparées et renforcées au niveau de l'entrait.

Intérêt présenté par le bien selon les critères définis à l'article 2, 1° de l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la conservation du patrimoine immobilier :

Intérêt historique et esthétique :
Depuis 1998, l'ensemble architectural de la Grand-Place de Bruxelles est inscrit sur la Liste du patrimoine mondial de l'UNESCO, une reconnaissance sur le plan international de sa valeur exceptionnelle. Pour permettre une valorisation optimale de ce patrimoine, l'Unesco a recommandé d'étendre la protection légale de la Grand-Place à tous les éléments présentant encore un intérêt historique et esthétique.

En août 1695, le maréchal de Villeroi, chef des armées de Louis XIV, bombarda le centre de Bruxelles. Les bombes et obus incandescents provoquèrent des incendies ravageants la Grand-Place dont il ne resta pratiquement plus rien. Centre géographique et économique de la ville, la Grand-Place devint rapidement le principal enjeu de la vague de reconstruction entamée immédiatement au lendemain du désastre. De cette époque, qui constitue pour Bruxelles un des événements les plus marquants sur le plan historique et urbanistique, l'immeuble n°28 constitue un témoin privilégié. En effet, le bâtiment, occupant toute la parcelle, conserve l'implantation originelle et partiellement ses maçonneries en brique espagnole et mortier de chaux. Les caves sont en partie conservées, la restauration de la fin du 19e siècle ayant préservé notamment les murs de fondations. Si les aménagements intérieurs ont partiellement perturbé la répartition des niveaux et la lisibilité des anciens volumes, la maison *Aux Armes du Brabant* reste un témoignage historique et architectural de la reconstruction après le bombardement de 1695. Ses volumes principaux méritent, à ce titre, d'être préservés.
Lors des restaurations de la fin du 19e siècle, les façades principale et latérale sont reconstruites. Cette intervention constitue un témoignage intéressant des techniques de restauration interventionnistes de cette époque.

Vu pour être annexé à l'arrêté du 07 -11- 2002 ,

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et des Sites, de la Rénovation urbaine et de la Recherche scientifique,

François-Xavier de DONNEA

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et des Sites et du Transport Rémunéré des personnes,

Willem DRAPS

CHANCELLERIE

Gilles CLAISSOUT

KANSELARIJ

BIJLAGE I VAN HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT UITBREIDING VAN DE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN BEPAALDE DELEN VAN HET INTERIEUR VAN HET GEBOUW GELEGEN GROTE MARKT, 28 TE BRUSSEL

Kadastrale gegevens: Brussel, 1ste afdeling, sectie A, 2de blad, perceel nr. 447.

Beknopte beschrijving:

Dit huis, oorspronkelijk een privé-woning, werd heropgebouwd in 1709, nadat het verwoest was door het bombardement van 1695. De bouwmeester is de steenhouwer J. Walckiers. Het perceel, op de hoek van de Grote Markt en de Haringstraat, was van oudsher volledig bebouwd, aangezien hoekhuizen doorgaans niet over een binnenplaats beschikten.
In het kader van de restauratiecampagnes van de Grote Markt op het einde van de 19de eeuw werden hoofd- en zijgevel van het gebouw volledig gereconstrueerd. Een eerste restauratieontwerp, uit 1894, is van de hand van A. Fumière, maar werd niet uitgevoerd, omdat men de voorkeur gaf aan de volledige wederopbouw van de hoofdgevel en de gedeeltelijke reconstructie van de zijgevel. Uiteindelijk werden beide gevels volledig heropgebouwd. De bouwwerken vonden plaats van 1896 tot 1899 en stonden onder leiding van A. Samyn. Het gebouw heeft een rechthoekig plan en telt, van bij de oorsprong zes en een halve bouwlaag: kelders, begane grond, eerste en tweede verdieping, halve verdieping, derde verdieping en zolderverdieping. De kelders loopt verder onder de Grote Markt, voorbij de funderingen van het huis zelf. Het eerste deel is overkluisd door een dwarsliggend tongewelf van Spaanse baksteen. Een dikke muur (oud metselwerk) waarvan de huidige openingen niet meer origineel zijn, steunt de hoofdgevel, die in 1896-97 heropgebouwd werd. Het tongewelf, dat zich waarschijnlijk tot aan de achterste muur van het perceel uitstrekte, bleef in de kelderruimte onder het huis zelf nog maar fragmentarisch bewaard. De achterste muur van het perceel is overigens ook bewaard gebleven en geïntegreerd in de gemene muur van Haringstraat 18. De organisatie van de verbindingsruimten en de ruimtelijke verdeling in de kelders werd verstoord in de loop der tijden. De enkele treden achteraan dienen het niveauverschil op te vangen, dat te wijten is aan oude inrichtingswerkzaamheden (zichtbaar op een tekening van de opstand van vóór 1897 – SAB NPP PB D 13).

Na de heropbouw van de gevels (einde 19de eeuw) volgden verschillende fasen interieurwerken in de loop van de 20ste eeuw (hoofdzakelijk 1940 en 1982): creatie van een betonnen estrade over het achterste gedeelte van de begane grond, wijziging van bepaalde bouwlagen (plankenvloeren verhoogd op de eerste en derde verdieping), afbraak van de tussenwanden, wijziging van de eerste twee traparmen in 1897 (omgekeerde draairichting en verplaatsing ten opzichte van de vermoedelijke oorspronkelijke positie, cf. *infra*). De gemene muren bleven gelukkig bewaard, meer bepaald de gemene muur met Grote Markt 27 en de achterste muur van het perceel (gemene muur met Haringstraat 18). Vanaf de tweede verdieping vertonen de traparmen waarschijnlijk hun originele omwenteling en plaats. Het gaat om een wenteltrap waarvan de ligging overeenstemt met de travee die ter hoogte van het dakgebinte begrensd wordt door spant II en III. Deze ligging is gebruikelijk voor hoekhuizen uit die tijd. De oorspronkelijke balken lijken behouden te zijn op de tweede verdieping en volgen de verdeling van de spanten van het dakgebinte. Tegen de achtermuur bevindt zich een schoorsteenkanaal, dat waarschijnlijk ook origineel is. Achteraan bevindt zich een – waarschijnlijk oude – halve verdieping, tussen de tweede en derde verdieping. De drie spanten op de zolderverdieping, vanaf de Grote Markt genummerd van I tot III, werden bewaard, maar zijn hersteld en verstevigd ter hoogte van de trekbalk.

BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING
KANSELARIJ

Waarde van het goed volgens de maatstaven vastgesteld in artikel 2, 1° van de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerende erfgoed:

Historische en esthetische waarde:
Het architecturaal geheel dat de Grote Markt van Brussel vormt, is sinds 1998 ingeschreven op de Lijst van het Werelderfgoed van de UNESCO, een internationale erkenning van haar uitzonderlijke waarde. Om dit stuk erfgoed op optimale wijze tot zijn recht te kunnen brengen, heeft de UNESCO aanbevolen de wettelijke vrijwaring van de Grote Markt uit te breiden met alle elementen die nog een historische en esthetische waarde bezitten.

In augustus 1695 bombardeerde maarschalk de Villeroi, bevelhebber van het leger van Lodewijk XIV, het centrum van Brussel. De brandende bommen en kanonskogels veroorzaakten een verwoestende brand op de Grote Markt, die nagenoeg volledig in de as werd gelegd.
De Grote Markt vormde het geografische en economische centrum van de stad en werd dan ook debelangrijkste inzet tijdens de wederopbouw die vlak na de ramp werd aangevat. Het huis op de Grote Markt 28 is een bevoorrechte getuige van deze periode, die voor Brussel één van de markantste historische en stedenbouwkundige gebeurtenissen vormt. Dit voormalige gildenhuis bewaart immers nog zijn oorspronkelijke volumes, die teruggaan tot de periode van de wederopbouw vlak na het bombardement van 1695. De oorspronkelijke ligging van het gebouw, dat het hele perceel in beslag neemt, bleef immers behouden, net zoals een deel van het metselwerk in Spaanse baksteen en kalkmortel. De kelders bleven gedeeltelijk bewaard; tijdens de 19de-eeuwse restauratie werden onder meer de funderingsmuren behouden. Hoewel inrichtingswerkzaamheden in het interieur de verdeling van de bouwlagen en de leesbaarheid van de oude volumes gedeeltelijk verstoorden, blijft *de Wapens van Brabant* een (bouw)historische getuige van de wederopbouw na het bombardement van 1695. De voornaamste volumes verdienen dan ook in die zin bewaard te worden.
Hoofd- en zijgevel werden tijdens de laat-19de-eeuwse restauratiecampagnes heropgebouwd. Deze ingreep vormt een interessante getuige van de ingrijpende restauratietechnieken uit die periode.

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van , 07 -11- 2002

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering en Minister van Plaatselijke Besturen, Tewerkstelling, Huisvesting en Monumenten en Landschappen,

François-Xavier DE DONNEA

De Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, belast met Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen en Bezoldigd Vervoer van Personen,

Willem DRAPS

CHANCELLERIE

Gilles CLAESSOO

KANSELARIJ

ANNEXE II A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT PAR EXTENSION COMME MONUMENT CERTAINES PARTIES INTERIEURES DE L'IMMEUBLE SIS GRAND-PLACE, 28 A BRUXELLES.

BIJLAGE II VAN HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT UITBREIDING VAN DE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN BEPAALDE DELEN VAN HET INTERIEUR VAN HET GEBOUW GELEGEN GROTE MARKT, 28 TE BRUSSEL

DELIMITATION DE LA ZONE DE PROTECTION

AFBAKENING VAN DE VRIJWARINGSZONE

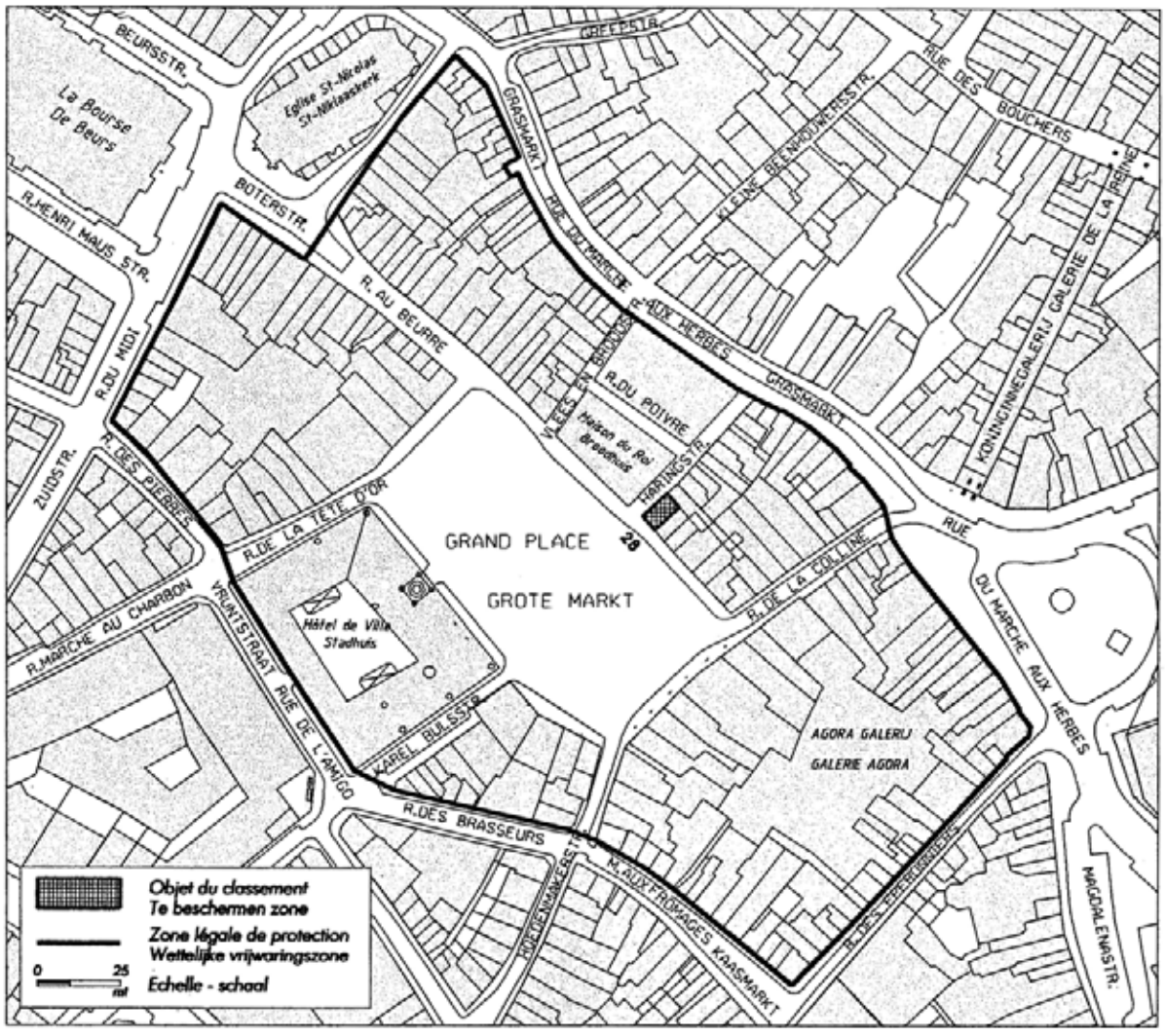

Vu pour être annexé à l'arrêté du 07 -11- 2002

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van 07 -11- 2002

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de la Rénovation urbaine et de la Recherche scientifique,

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek,

François-Xavier de DONNEA

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites et du Transport rémunéré des personnes,

De Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, belast met Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen en Bezoldigd Vervoer van Personen,

Willem DRAPS

CHANCELLERIE

Gilles CLAESSENS

KANSELARIJ